

Výjezdní seminář z obchodního práva

Obchodněprávní judikatura včera, dnes... a zítra?

25. – 27. dubna 2014

Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění.

Jana Otčenášková

5. ročník PF UK

Resumé

Práce si klade za úkol vyrovnat se s judikaturou Nejvyššího soudu ČR ve vztahu k některým otázkám spjatým s institutem prokury a zhodnotit využitelnost této judikatury ve světle rekodifikovaného soukromého práva. Za tím účelem byla vybrána 3 rozhodnutí Nejvyššího soudu, která jsou v práci analyzována a podrobena kritice.

Práce sestává z úvodu, čtyř kapitol a závěru. V první kapitole je stručně představen institut prokury a nejdůležitější změny, které přinesly zákony č. 89/2012 a 90/2012 Sb. do tohoto institutu. Druhá kapitola se zaměřila na otázku, zda vztah mezi prokuristou a podnikatelem může být pracovněprávní, a to ve vztahu k rozhodnutí č. Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003. Závěr soudu, že vnitřní vztah prokuristy a podnikatele nemůže být pracovněprávní, byl v práci odmítnout. Kapitola třetí se vyrovnává s otázkou, jaký je rozsah prokuristova oprávnění zastupovat podnikatele vzhledem k § 14 odst. 1 ObchZ, resp. § 450 odst. 1 věta první NOZ. Touto otázkou se částečně zabývalo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009, které za referenční hledisko pro každé právní jednání považuje povahu podniku. Omezení na povahu podniku bylo shledáno za liché; prokurista je ve skutečnosti oprávněn provádět veškeré obchody související s podnikatelskou činností vůbec. V příspěvku jsou uvedeny okruhy záležitostí, ve kterých prokurista jednat nemůže. Čtvrtá kapitola pak analyzuje otázku, zda může prokurista překročit své zástupčí oprávnění a jaké následky vybočení prokuristy má. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003 je podrobena kritice pro závěr, že zatížením nemovitosti došlo k překročení zástupčího oprávnění prokuristy. V případě jednání prokuristy nelze hovořit o překročení zástupčího oprávnění, ale o jednatelství bez příkazu, a podnikatel tak nemusí vyjádřit nesouhlas, pokud nechce být takovým právním jednáním vázán. Nová právní úprava je kvitována z důvodu, že ve většině případů již výsledek nebude mít vliv, zda jednání bude posouzeno jako

jednatelství bez příkazu, nebo jako překročení zmocnění. Závěr pak sumarizuje jednotlivé dílčí závěry.

1. Úvod a cíl práce

Práce si klade za cíl vyrovnat se stávající judikaturou Nejvyššího soudu ČR vztahující se k některým otázkám prokury a seznat, nakolik je dosavadní judikatura zabývající se institutem prokury relevantní při aplikaci i po provedené rekodifikaci soukromého práva. Neomezím se však jen na rozhodnutí, která jsou výrazně ovlivněna novou právní úpravou, ale také na taková, která považuji za problematická bez ohledu na to, že v právní úpravě té které věci se v podstatě nic nezměnilo.

V rámci tématu se budu zabývat třemi základními okruhy: vnitřním vztahem prokuristy a podnikatele, rozsahem zástupčího oprávnění prokuristy a nakonec překročením zástupčího oprávnění prokuristy. Práce si neklade za cíl problematiku prokury zcela vyčerpat, ale pouze upozornit na některé problematické body a nastínit jejich řešení.

2. Úprava prokury

Institut prokury doznal s rekodifikací dílčích změn. Prokuru je dle nové právní úpravy možné udělit nejen pro právní jednání, ke kterým dochází při provozu celého obchodního závodu, ale také pro právní jednání při provozu pobočky. Změn doznala i úprava překročení zástupního oprávnění, která byla v minulosti Nejvyšším soudem na prokuru aplikována. Účinnost udělení prokury není nadále spjata se zápisem do obchodního rejstříku. Asi nejvýznamnější změnou je stanovení standardu péče; doposud bylo poněkud sporné, jaký standard péče se pro prokuru uplatní.

3. Vztah prokuristy a podnikatele

Prokura je zvláštním typem plné moci, která předpokládá existenci právního vztahu, na jehož základě je prokura udělena. Spornou otázkou je, zda je možné udělit prokuru zaměstnanci podnikatele. Dosavadní judikatura veskrze dochází k závěru, že vztah mezi prokuristou a podnikatelem nemůže být pracovněprávní. Respektive je možné, že mezi prokuristou a podnikatelem pracovněprávní vztah existuje, ale tento vztah nemá mít žádnou souvislost s existencí prokury.

Vlajkovým rozhodnutím v této věci je **rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003**, na jehož závěry navazují dále rozhodnutí ze dne 13. 12. 2005 sp. zn. 21 Cdo 525/2005, rozhodnutí ze dne 7. 6. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2933/2006 a 23 Cdo 4658/2010 ze dne 30. 5. 2012.

3.1 Rozhodnutí NS ČR 21 Cdo 1269/2003

Obchodní ředitelka a prokuristka s.r.o. žalovala tuto obchodní společnost na neplatnost okamžitého zrušení pracovního poměru. Společnost zrušila pracovní poměr z důvodu zvláště hrubého porušení pracovní kázně, které mělo nastat tím, že žalobkyně vybrala z účtu společnosti peníze, aby uspokojila svou vlastní pohledávku za společností.

Nejvyšší soud se zabýval právní otázkou, zda „porušení povinností vyplývajících z postavení prokuristy v obchodní společnosti může být důvodem k okamžitému zrušení pracovního poměru“.¹

Nejvyšší soud dochází k dvěma zásadním závěrům. Předně vztah mezi prokuristou a podnikatelem nemůže být co do otázky prokury pracovněprávní. Avšak právní předpisy nebrání, aby činnosti odlišné od činnosti prokuristy byly vykonávány na základě pracovněprávních vztahů.

Nejvyšší soud nabídnul pro tyto závěry pouze dva nepříliš přesvědčivé argumenty: „Funkce“ prokuristy není dle Nejvyššího soudu druhem práce ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 písm. a zákoníku práce z roku 1965 (nyní podle §34 odst. 1 písm. a zákoníku práce) a vznik a zánik prokury se neřídí pracovněprávními předpisy, ale obchodním zákoníkem, příp. obsahem společenské smlouvy.

Na základě výše uvedeného Nejvyšší soud dále upřesňuje, že obsah pracovněprávního vztahu se může týkat jen činnosti od práce prokuristy odlišné, a připodobňuje

¹ Pro úplnost je vhodné dodat, že šlo o pracovněprávní vztah dle dřívějšího zákoníku práce, zákona č. 65/1965 Sb, nicméně řešení otázky nová zákonná úprava pracovního práva nemění.

postavení prokuristy k postavení jednatele, jak bylo vymezeno mj. v rozhodnutích R 13/95.

3.2 Zhodnocení citovaného rozhodnutí a vlastní závěr

Mám za to, že závěry tohoto rozhodnutí jsou vadné a nemají žádnou oporu v právním řádu. Nejvyšší soud správně akcentuje, že prokura je druhem plné moci a není sama o sobě druhem práce. Citované rozhodnutí však zřejmě chápe prokuru jako určitou funkci ve společnosti, která však není pracovněprávním vztahem (arg. „funkce prokuristy“). Toto pojetí již neakceptuje pozdější rozhodnutí jiného senátu, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009, totiž jasně vyjadřuje, že prokuru nelze považovat za funkci ve společnosti a že pověření k zastupování a vnitřní vztah prokuristy k podnikateli jsou od sebe odděleny. Dle tohoto rozhodnutí může být tento vnitřní vztah založen na smlouvě jakéhokoliv druhu. Dlužno však podotknout, že soud se v daném případě zabýval především otázkou, jakou úpravu odměňování aplikovat při absenci jakéhokoliv smluvního ujednání vyjma samotného ujednání o udělení prokury, a otázkou pracovněprávního vztahu prokuristy se tak vůbec nezabýval.

Nepřesvědčivá se jeví argumentace, že prokura nemůže být založena na základě pracovněprávního vztahu, protože zmocnění prokuristy není druhem práce. Doplňující argumentace o vzniku a zániku prokury, na které se pracovněprávní předpis neuplatní, jen svědčí o nepochopení institutu prokury jako speciální plné moci.

Je běžnou praxí, že prokura je udělena některým zaměstnancům, aby usnadnila jejich jednání za společnost a umožnila mj. hladké uzavírání obchodů. Bylo by absurdní dovozovat reálně neexistující paralelní vztah ke společnosti vedle vztahu zaměstnaneckého, aniž by pro to byl jakýkoli zákonný podklad. Lze si například těžko představit, že zaměstnanec vykonává v pracovní době „zbytkovou“ činnost obchodního ředitele, zatímco po pracovní době vyřídí vše, co je spojené s jednáním za společnost.

Ani historický exkurz nepodpoří závěr opačný, když např. dle všeobecného obchodního zákoníku bylo možné, aby vnitřní vztah mezi prokuristou a podnikatelem byl vztah služební.²

Pro specifický vztah vedle vztahu zaměstnaneckého se vyslovila Bartošíková³ nebo diplomant Sailer⁴. Pokorná zaměstnanecký vztah připouští,⁵ stejně jako již dříve Eliáš⁶, Dědič⁷, Pelikánová⁸ nebo Plíva⁹.

Ač rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009 se od diskutovaného rozhodnutí již odlišuje, nelze snadno uzavřít, že by jej definitivně překonávalo. Jak bylo již řečeno, Nejvyšší soud se v tomto rozhodnutí nezabýval stejnou otázkou. Navíc i pozdější rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 5. 2010, č. j. 5 Cmo 325/2009-328, argumentaci rozebíraného rozhodnutí přebírá a dovozuje podpůrnou aplikaci mandátní smlouvy i tam, kde existuje pracovněprávní vztah mezi prokuristou a společností.¹⁰ Na kritizované rozhodnutí navíc stále odkazuje komentář občanského zákoníku, byť z něj vybírá pouze jiné závěry.¹¹

² Malovský-Wenig: Příručka obchodního práva. Československý kompas Praha 1947. s. 153 citováno z SAILER, Petr. *Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích*. Praha, 2011. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Plíva Stanislav, CSc, s. 19. Obdobně RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, 345 s. ISBN 978-80-86775-14-2, s. 138.

³ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, *Obchodní právo*, 2000, č. 8.

⁴ SAILER, Petr. *Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích*. Praha, 2011. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Plíva Stanislav, CSc, s. 37.

⁵ Pokorná, Jarmila in *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, lxxv, 1667 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-4783-692, s. 1080.

⁶ ELIÁŠ, Karel. Etuda o prokuře. *Právník*. 1993, č. 5.

⁷ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 847 s. ISBN 80-727-3071-1, s. 109.

⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: (s přihlédnutím k evropskému právu)*. 4. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2004, 607 s. ISBN 80-735-7010-6, s. 190.

⁹ Plíva in ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxii, 1447 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4003-547, s. 46.

¹⁰ Citováno z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4658/2010.

¹¹ Pokorná in op. cit. sub 5, s. 1094.

Na základě výše uvedeného mám tedy za to, že není důvod pro vyloučení vnitřního vztahu prokuristy a podnikatele jako vztahu pracovněprávního, a závěry Nejvyššího soudu o opaku tedy nebrat pro futuro v potaz.

4. Rozsah zástupčího oprávnění

Dle § 14 ObchZ je prokurista zmocněn prokurou „ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku“. Nově je prokura zařazena do obecné části občanského zákoníku, kde je podřazena zastoupení a smluvnímu zastoupení. Ustanovení § 450 NOZ určuje rozsah zmocnění na právní jednání, „ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky“.

V obou úpravách není v prokuře zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, pokud to není výslovně uvedeno. Ani pravidlo, že prokurista je oprávněn zastupovat tam, kde je jindy vyžadována zvláštní plná moc, se nemění. Omezení vnitřními pokyny nemá právní následky vůči třetím osobám, NOZ pak upřesňuje, že ani zveřejnění pokynů toto pravidlo nesuspenduje.

Problematickým bodem je stanovení rozsahu úkonů, ke kterým dochází při provozu podniku, které však není rekodifikací ovlivněno. S tím se vypořádává rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2207/2003, ve věci navrhovatelky Residence park Třebeš.

4.2. Rozhodnutí NS ČR 29 Cdo 2207/2003 – Residence park Třebeš

Z poměrně rutinního návrhu na zápis změn do obchodního rejstříku se stalo drama o to, zda smlouva o převodu obchodního podílu je platná. Prokuristka společnosti Reiffeisern – Leasing Real Estate s.r.o. totiž uzavřela za společnost smlouvu o převodu obchodního podílu, kterým měla společnost získat 100% účast na společnosti Residence park Třebeš pro účely financování projektu rezidenčního parku.

Jak Městský soud v Praze, tak Vrchní soud v Praze však došly k názoru, že smlouva o převodu je neplatná, neboť získávání majetkových účastí na společnostech není zapsáno v obchodním rejstříku jako předmět podnikání, z kterého je třeba odvozovat

rozsah podnikatelské činnosti společnosti. Taková smlouva se pak podle Vrchního soudu netýká provozu podniku společnosti.

Nejvyšší soud se neztotožnil s těmito závěry a vymezil, že do provozu podniku nebudou patřit mimořádné dispozice, které znemožní další provoz podniku podnikatelem, či jej značně negativně ovlivní (prodej, pronájem, zřízení zástavního práva k podniku), popř. s provozem podniku nijak nesouvisejí. Nicméně k provozu podniku patří i úkony mimo obvyklé hospodaření.

Dle Nejvyššího soudu je pro posouzení této otázky rozhodná povaha podniku a jeho provozu, a nikoliv tedy vymezení předmětu podnikání v obchodním rejstříku. Výslovně pak uvádí: „Každý jednotlivý právní úkon učiněný prokuristou je třeba hodnotit z pohledu faktického provozu podniku podnikatele.“

4.3 Zhodnocení citovaného rozhodnutí a vlastní závěr

Ač Nejvyšší soud uložil chápat prokuristovo oprávnění mnohem šířeji, než jej pojaly nižší soudy v tomto případě, lze přesto mít námitky, že ani chápání Nejvyššího soudu nesahá do kýžené šíře prokuristova zmocnění.

Šíře prokuristova zmocnění a následky případného nedodržení rozsahu by měly vyvěrat z účelu prokury. Prokura slouží především právní jistotě v obchodním styku, riziko plynoucí z jednání se zástupcem by měla snižovat na minimum. Třetí strana by měla být prokurou ušetřena zdlouhavého zkoumání rozsahu oprávnění zástupce.

Shoda na rozsahu oprávnění se však zřejmě teprve postupně vytváří. Sporu zřejmě nebude o statusových věcech, resp. vůbec ve věcech náležejících výlučně podnikateli či jeho statutárnímu orgánu a ve věcech v osobní sféře podnikatele – fyzické osoby. Pokorná pak nad rámec rozhodnutí NS ČR vylučuje dále z rozsahu věci zásadního významu včetně změny předmětu podnikání¹², jednání o kolektivní smlouvě a zřizování

¹² Shodně PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 576 s. ISBN 978-807-3575-250, s. 419. Pro německé právo Weber in RÖHRICHT, Volker, Friedrich WESTPHALEN a Ludwig AMMON. *Handelsgesetzbuch: Kommentar zu Handelsstand, Handelsgesellschaften, Handelsgeschäften und besonderen Handelsverträgen (ohne Bilanz-, Transport-*

a rušení poboček¹³. Dále specifikuje vyloučení jednání souvisejících s nedovoleným podnikáním, avšak za podmínky ochrany dobré víry. Zatímco Nejvyšší soud vylučuje z rozsahu oprávnění jednání, která nijak nesouvisí s provozem podniku, Pokorná mnohem užěji vylučuje jednání, která nemají vztah k obchodnímu podnikání vůbec, jako příklad pak uvádí poslední pořízení.¹⁴ Již Randa říká, že prokurista je oprávněn k provozování obchodů všeho druhu a není tedy omezen na závod svého principála.¹⁵

Inspirací může být také chápání širší prokury v Německu, neboť obchodní zákoník (HGB) definuje její rozsah obdobně.¹⁶ Weber precizněji definuje rozsah oprávnění jako všechna jednání, která s sebou může přinést provoz jakéhokoliv libovolného podniku, shodně s J. Pokornou nejde tedy jen o jednání, která s sebou může přinést provoz konkrétního podniku, jak dovozuje Nejvyšší soud. Prokurista není pak dle Webera oprávněn k právnímu jednání, které se dotýká právních základů obchodního podnikání, kam však oproti J. Pokorné neřadí zřizování poboček a dále specifikuje, že prokurista však může uzavřít smlouvu o tichém společenství či založit dceřinou společnost.¹⁷

Rozhodnutí Nejvyššího soudu považuji za správné co do otázky, zda předmět podnikání má být referenčním hlediskem pro rozsah prokuristova oprávnění, nicméně v obecné rovině se domnívám, že je vhodné zvolit takový výklad, který nenutí kontraktující osoby zkoumat u každého jednotlivého úkonu, jaká je povaha podniku, jaký je vztah

und Seerecht). 2. neubearbeitete und erw. Aufl. Köln: O. Schmidt, 2001, xxvi, 2757 p. ISBN 35-044-5511-X, s. 675.

¹³ Odlišně pro německé právo Weber in op. cit. sub 9, s. 675.

¹⁴ Pokorná, op. cit. sub 5, s. 1085-1086. Shodně Eichlerová in ČERNÁ, Stanislava a Stanislav PLÍVA. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 156 s. Scripta iuridica. ISBN 978-80-87146-76-7, s. 23.

¹⁵ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, 345 s. ISBN 978-80-86775-14-2, s. 135-136.

¹⁶ (...) zu allen Arten von (...) Geschäften und Rechtshandlungen, die der Betrieb eines Handelsgewerbes mit sich bringt. V překladu „(...) ke všem druhům (...) obchodů a právních jednání, které provozování živnosti s sebou přináší“ (přeloženo autorkou).

¹⁷ Weber in RÖHRICHT, Volker, Friedrich WESTPHALEN a Ludwig AMMON. *Handelsgesetzbuch: Kommentar zu Handelsstand, Handelsgesellschaften, Handelsgeschäften und besonderen Handelsverträgen (ohne Bilanz-, Transport- und Seerecht)*. 2. neubearbeitete und erw. Aufl. Köln: O. Schmidt, 2001, xxvi, 2757 p. ISBN 35-044-5511-X, s. 675.

konkrétního právního jednání k povaze podniku, a zda tedy uzavřená smlouva je v mezích prokuristova oprávnění.

Mám tedy za to, že je správné pojetí, které z prokuristova oprávnění vylučují jen okruh záležitostí, které se týkají samých základů obchodního podnikání (kam shodně s Weberem neřadím zakládání poboček a dceřiných společností), ryze osobní sféry podnikatele – fyzické osoby a jednání, která nemají žádný vztah k obchodnímu podnikání.

Samostatnou otázkou je pak šíře oprávnění filiálního prokuristy, kterou se v tomto příspěvku z důvodu rozsahu práce zabývat nebudu.

5. Překročení zástupčího oprávnění prokuristy

Otázka překročení zástupčího oprávnění se nejčastěji skloňuje v souvislosti s uzavřením smluv uvedených v § 14 odst. 2 ObchZ, resp. § 450 odst. 1 věta druhá NOZ, není-li v prokure výslovně uvedeno oprávnění tyto smlouvy uzavírat. Uvažovat by však bylo možno i právní jednání v záležitostech, ke kterým nedochází při provozu podniku, které byly předestřeny v kapitole čtvrté.

Při diskuzi této otázky je zásadním problémem (ne)rozlišování překročení oprávnění a zcela jiným jednáním, než je jednání v rozsahu zmocnění.

Sedláček rozumí překročením oprávnění, jedná-li zástupce šířeji, nežli měl. Jako příklad uvádí, že namísto koupi domu koupil dům i se zahradou. Příkaz tedy splnil, ale částečně jej překročil. Jiným případem je dle něj jednání jinak než podle příkazu. V tomto případě rozlišuje jednatelství bez příkazu, pokud se jednání týká jmění zmocnitele, a případ, kdy se jednání zmocnitele vůbec netýká, to pokud nejde o jeho jmění. Jako příklad jednatelství bez příkazu uvádí případ, kdy správce nemovitosti nechá přistavět nové patro. Koupě domu při zmocnění k pronajmutí bytu by bylo pak příkladem, kdy se jednání zmocnitele vůbec netýká.¹⁸

¹⁸ SCHROTZ, Karel, Bedřich ANDRES, Vladimír FAJNOR, Adolf ZÁTURECKÝ, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a*

Otázkou překročení zástupčího oprávnění se Nejvyšší soud ČR zabýval v rozhodnutí ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003.

5.1 Rozhodnutí NS ČR 21 Cdo 1269/2003

Předmětem sporu bylo, zda smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitostem k zajištění úvěrové smlouvy je platná. Smlouvu podepsal za vlastníka nemovitostí prokurista, který neměl oprávnění zcizovat nebo zatěžovat nemovitosti.

Nejvyšší soud došel k závěru, že prokurista „překročil svá oprávnění zahrnutá v prokuře“ a posoudil tak následky takového úkonu podle subsidiární občanskoprávní úpravy smluvního zastoupení, především § 33 odst. 1 OZ. Aplikoval tak požadavek, že zmocnitel musí svůj nesouhlas s překročením bez zbytečného odkladu sdělit. Protože to vlastník nemovitostí neudělal, uzavřel Nejvyšší soud, že smlouva, byť uzavřená prokuristou neoprávněně, je platná.

5.2 Zhodnocení citovaného rozhodnutí a vlastní závěr

Citované rozhodnutí vychází ze závěru, podle kterého zatížení nemovitosti prokuristou bez tzv. rozšířené prokury je pouhým překročením oprávnění vyplývajícího z plné moci ve smyslu § 33 odst. 1 OZ, a nikoliv jednáním bez plné moci ve smyslu § 33 odst. 2 OZ.

Máme-li vycházet ze Sedláčkova vymezení, půjde v daném případě o jednoznačné jednání bez příkazu. Dle Svobody se meze zástupčího oprávnění posuzují z plné moci a nikoliv z dohody o zastoupení.¹⁹ V případě prokury je třeba vycházet ze zákonného vymezení rozsahu oprávnění a prokury samotné, tj. zabývat se otázkou zda jde či nejde o rozšířenou prokuru. V případě prosté prokury jde o naprosté vybočení z plné moci, navíc bez jakýchkoliv obtíží seznatelné. Umím si těžko představit příklad, který by byl pouhým vybočením z plné moci, vzhledem k velmi úzkému a poměrně

občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Repr. pův. vyd. z r. 1936. Praha: Codex Bohemia, 1998, 866 s. ISBN 80-85963-79-5, s. 617-618.

¹⁹ Svoboda in op. cit. sub 5, s. 1049.

ostrému vymezení oprávnění, která s prokurou spjata nejsou.^{20 21} Nicméně např. Eliáš aplikaci § 33 odst. 1 OZ také připouští.²²

Případ měl být z tohoto důvodu dle mého názoru posuzován dle subsidiárního ustanovení § 33 odst. 2 OZ, v důsledku čehož by taková zástavní smlouva byla neplatná.

Ve světle rekodifikace se nabízí 3 ustanovení, s nimiž je třeba se vypořádat: § 446, § 440 a § 431 NOZ.

Vzhledem k mému závěru o nepřikázaném jednatelství se ustanovení § 446 a § 431 NOZ neuplatní, neboť upravují výhradně překročení zástupčího oprávnění. Na daný případ bych tak aplikovala ustanovení § 440, dle kterého právní jednání, jedná-li osoba, která k tomu není oprávněna, zavazuje zastoupeného pouze tehdy, schválí-li je bez zbytečného odkladu.

Je ale také možné, že se Sedláčkovu pojetí neuplatní. Svoboda v komentáři k § 440 NOZ dovozuje, že toto ustanovení se uplatní jen v případě zákonného zastoupení, opatrovnictví a jedná-li zástupce bez jakéhokoliv zástupčího oprávnění.²³ Není tedy vyloučené, že existence jakéhokoliv zástupčího oprávnění, byť ve zcela jiných záležitostech, by mu byla důvodem pro aplikaci ustanovení § 446, resp. § 431 NOZ. Naopak Uhlíř v komentáři k § 446 zdůrazňuje, že je třeba odlišit odchýlení se od pokynů a jednání, kdy zmocnění k určitému jednání zcela chybí, odkazuje přitom na citace Sedláčka uvedené výše. Ve vztahu k prokuristovi zcela vylučuje obecné překročení zástupčího oprávnění, připouští však pochyby ohledně zcizení či zatížení

²⁰ Uhlíř (op. cit. sub 5, s. 1069) vylučuje obecné překročení prokuristy, které vyvozuje z § 453 NOZ. Mám za to, že toto ustanovení by se mohlo uplatnit vzhledem k překročení pouze v případě, že by tyto vnitřní pokyny byly obsaženy v prokuře, neboť meze oprávnění se, jak bylo citováno výše, určuje z plné moci.

²¹ Pro úplnost podotýkám, že i jednání, ke kterým nedochází při provozu obchodního závodu, musí být dle mého názoru posouzena jako nepřikázané jednatelství, dopustí-li se jich prokurista na základě prokury.

²² Op. cit. sub 6.

²³ Svoboda in op. cit. sub 5, s. 1050.

nemovitostí bez takového oprávnění vyslovuje domněnku, že jde v návaznosti na předcházející citaci o nepřikázané jednání.²⁴

Nicméně pozitivem je, že i přitakání existenci překročení, a tedy uplatnění § 431 NOZ, příp. § 446 NOZ, by na výsledku věci přinejmenším ve vztahu k nemovitostem nic nezměnilo. Ustanovení § 431 stanoví, že podnikatele zavazuje překročení zástupčího jednání zástupcem, nicméně neplatí to, věděla-li nebo musela-li třetí osoba vzhledem k okolnostem případu o překročení vědět. To je v případě prokury splněno. Ani aplikace § 446 NOZ zde ve vztahu k nemovitostem nic nemění. Věta poslední za středníkem z klasické úpravy překročení smluvního zástupčího jednání vylučuje případy, kdy osoba, se kterou bylo jednáno, měla a mohla z okolností bez pochybností poznat, že zmocněnec zástupčí oprávnění zjevně překračuje.

Třetí osoba může nepochybně snadno poznat, že prokurista není oprávněn zcizit či zatížit nemovitosti (nemá-li rozšířenou prokuru), a pokud smlouvu přesto uzavře, dostává se tak do režimu § 440 NOZ. Pochyby mohou nastat nanejvýš v konkrétních případech vybočujících z právních jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu. I užití argumentace Nejvyššího soudu by pak ve většině případů vedlo k závěru proti rozhodnutí opačnému, tedy že podnikatel z takové smlouvy zavázán není.

6. Závěr

Institut prokury nedoznal zásadních změn, přesto jsem se zaměřila na tři rozhodnutí Nejvyššího soudu, která považuji za problematická a tato rozhodnutí jsem zhodnotila a navrhla jiný přístup, který dle mého bude lépe sloužit všem zainteresovaným osobám.

V případě prvního rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003, jsem považovala vzhledem k závažnosti ingerence soudní moci do skutečných smluvních vztahů za důležité argumentačně se vypořádat se závěry rozhodnutí i důvody pro tyto závěry. Po analýze rozhodnutí i dostupné literatury jsem

²⁴ Uhlíř in op. cit. sub 5, s. 1069.

došla k závěru o nutnosti zcela odmítnout názor, že vnitřní vztah prokuristy a podnikatele nemůže být pracovněprávní.

Druhé rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009, správně vyhodnotilo, že rozsah prokuristova oprávnění, jak je definováno v § 14 odst. 1 ObchZ, respektive nyní § 450 NOZ, se nemůže omezit na vymezení předmětu podnikání zapsaného do obchodního rejstříku. Nejvyšší soud však vzápětí uvádí jako referenční hledisko povahu podniku, která má být při každém jednom právním jednání vodítkem pro odpověď na otázku, zda je prokurista oprávněn v té dané věci podnikatele zastupovat. S touto částí rozhodnutí jsem se neztotožnila, považuji totiž za nutné chápat prokuristovo oprávnění šířeji. Vymezení, co do prokuristova oprávnění nespadá, by mělo být velmi úzké a snadno seznatelné, prokurista by měl být přitom oprávněn provádět veškeré obchody související s podnikatelskou činností vůbec (s výhradou zcizování a zatěžování nemovitostí, není-li stanoveno v prokure jinak). Mimo zákonnou definici rozsahu prokuristova oprávnění budou dle mého názoru ty dispozice s podnikem, které zasahují do právních základů podnikání, dispozice vyhrazené výlučně podnikateli, resp. jeho statutárnímu orgánu, dispozice týkající se výlučně osobních záležitostí podnikatele – fyzické osoby a takové dispozice, které vůbec nemohou souviset s podnikatelskou činností.

Třetí rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003 se zabývá překročením prokuristova zmocnění a jeho následky. Jakkoliv souhlasím s podpůrnou aplikací ustanovení o smluvním zastoupení na zastupování prokuristou, mám za to, že v případě jednání prokuristy nelze hovořit o překročení zástupčího oprávnění. Vzhledem k tomu, že rozsah prokuristova oprávnění je zákonem vymezen, vybočení z tohoto oprávnění zakládá jednatelství bez příkazu, týká-li se majetku podnikatele, a podnikatel tak nemusí vyjádřit nesouhlas, pokud nechce být takovým právním jednáním vázán. Pozitivní na nové právní úpravě však je, že ať už bude prokuristovo jednání posouzeno jako jednatelství bez příkazu, nebo překročení rozsahu zástupčího oprávnění, důsledky budou zřejmě stejné. Jak ustanovení § 431, tak ustanovení § 446 NOZ totiž umožňují, aby podnikatel nebyl zavázán, pokud třetí osoba

měla poznat, že zmocněnec dané zmocnění překračuje. To je bezpochyby splněno při zcizování nebo zatěžování nemovitostí bez rozšířené prokury, pochybnosti lze mít pouze u právních jednání, ke kterým nedochází při provozu obchodního závodu.

7. Prameny

Odborná literatura:

Bartošíková, M.: Několik úvah o prokure, Obchodní právo, 2000, č. 8.

ČERNÁ, Stanislava a Stanislav PLÍVA. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 156 s. Scripta iuridica. ISBN 978-80-87146-76-7.

DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 847 s. ISBN 80-727-3071-1.

Občanský zákoník: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, lxxv, 1667 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-4783-692.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 576 s. ISBN 978-807-3575-250.

ELIÁŠ, Karel. Etuda o prokure. *Právník*. 1993, č. 5.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: (s přihlédnutím k evropskému právu)*. 4. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2004, 607 s. ISBN 80-735-7010-6.

RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské (1908)*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2008, 345 s. ISBN 978-80-86775-14-2.

RÖHRICHT, Volker, Friedrich WESTPHALEN a Ludwig AMMON. *Handelsgesetzbuch: Kommentar zu Handelsstand, Handelsgesellschaften, Handelsgeschäften und besonderen Handelsverträgen (ohne Bilanz-, Transport- und Seerecht)*. 2. neubearbeitete und erw. Aufl. Köln: O. Schmidt, 2001, xxvi, 2757 p. ISBN 35-044-5511-X.

SAILER, Petr. *Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích*. Praha, 2011. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Plíva Stanislav, CSc.

ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxii, 1447 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4003-547.

Normativní právní akty:

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Handelsgesetzbuch

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 6. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2933/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4658/2010.